

PASSAGEN

LINKÖPINGS KONSTHALL

**MATTIAS ÅKESON
JONAS NOBEL
KLICKER DOLITTLE**

23/8-26/9

Vernissage torsdag 23/8 kl.17

Stora torget 2, Öppet: tis 11-16, ons 11-18, tors 11-20, fre-sön 12-16 **Fri entré**
Kultur- och fritidsnämnden



Linköping
Där idéer blir verklighet

KLICKER DOLITTLE

Jonas Nobel och Mattias Åkeson

Utställningstexter av Patricia Lorenzoni, idéhistoriker

En datorgenererad mullvad, en stege som pekar ut riktningen i en träkonstruktion klädd i silverfärgad ventilationsisolering. Jonas Nobel har skapat en skyttegrav vi inte kan se ut ifrån, men kanske på samma gång en bild av författaren Hugh Loftings undermedvetna. Författaren hukade under kanonernas röst i skyttegravens. I en miljö där människan slutat prata med varandra skrev han berättelsen om Dolittle. Doktorn som skyr mänskliga patienter till förmån för djur, som han pratar med på deras språk.

En takstötta pressar upp en saccosäck i taket, en annan en saccosäck in i en vägg. Bestraffning eller belöning? Mattias Åkeson trycker hårt med fingret på människans behov av bekräftelse och de värderingssystem vi hittar på för att kommunicera denna bekräftelse. En jättestor klicker. En vanligtvis liten platsdosa med en knapp på som vi lär hundar – det djur vi själva skapat – mänsklig disciplin med. Här är den stor som ett bord. I ett videoverk spelar klickern en huvudroll – och vänds mot människan.

Hur betar vi oss? Hur är vi människor? Tankar och känslor kan vara både starka och diffusa. Alltsammans får en att tänka på hur vi människor kommunicerar med varandra. Och hur den kommunikationen värderas – i en värld som vi hela tiden försöker modernisera och styra men där allt som är fast förflyktigas. På ett både lekfullt och allvarligt sätt får Mattias Åkeson och Jonas Nobel oss att tänka på själva förutsättningarna för mänsklig samexistens.

Med skilda sätt att arbeta exploderar konstnärerna i en rad gemensamma beröringspunkter – och i dialogarbeten där de utvärderat varandra. Men även i hela den gemensamma utställningsscenografin, till vilken idéhistoriker Patricia Lorenzoni också kommit att ingå med affischer som i punktform associerar till den konstnärliga processen. Det är en utställning som inte låter sig kokas ner i en presstext. Den bör upplevas på plats i rummet. Och den är värd bekräftelse.

Niklas Östholm

Intendent på Folkrorelsens Konstfrämjande och frilansande skribent

1.

För det helt lilla barnet är grannens katt Missy inte i första hand en representant för gruppen katter. Missy är Missy, med sin alldeles egna relation till barnet – den må vara präglad av ömhet, rädsla, likgiltighet eller kanske otillfredsställt begär. Oavsett vilket, en relation mellan katt och barn på samma ordlösa villkor.

Först senare blir Missy också katt. Ju mer katt Missy blir, ju starkare barnet lär sig att kategorisera, desto mer lik andra katter blir Missy. Det blir allt svårare att skilja Missy från andra katter, särskilt de som delar drag med Missys; färg, storlek, huvudform. Missys kattighet kommer att överskugga de individuella dragen och göra Missy till en katt bland katter. En kategori.

Att kategorisera är en förvärvad egenskap. I begynnelsen var de alla unika varelser; varje katt, varje hund, varje husmus, varje rådjur, varje gråsugga, varje människa.







2.

"De försöker döda mig", förklarade Yossarian lugnt.

"Ingen försöker döda dig", skrek Clevinger.

"Varför skjuter de på mig då?" frågade Yossarian.

"De skjuter på alla," svarade Clevinger. "De försöker döda alla."

"Och vad är det för skillnad?"

På en flygbas på en liten italiensk ö under tidigt 1940-tal försöker kapten John Yossarian förgäves övertyga sin kamrat Clevinger om att han är utsatt för en mordkomplott. Kriget rasar omkring dem. Varje gång Yossarian flyger upp i sitt plan försöker främlingar skjuta ner honom. Varenda en av dem försöker mörda honom, och han vet inte ens vilka de är. Yossarian är förföljd.

Clevinger vet att Yossarian är galen.

Scenen återfinns i Joseph Hellers roman *Moment 22* från 1961. I det moderna kriget saknar döden ansikte. Under tidigmodern tid, med muskötens begränsade räckvidd, utgjorde ännu åsynen av fiendens vitöga tecknet på att det var dags att skjuta. Den du dödade hade ett ansikte som såg tillbaka på dig, detta slapp du aldrig undan. Från det sena 1800-talet och framåt förändrades kriget i grunden av en allt mer avancerad krigsteknologi; industriell produktion av kulsprutor, bombflyg, krigsgas, minor, missiler, drönare. Fienden förlorar sitt ansikte och blir en kategori.

Berättelsen om kapten John Yossarians kamp att ta sig igenom kriget, är en mästerlig skildring av det kategoriska dödandets absoluta vansinne.





3.

En "klicker" är en plastdosa med en metallflärp som avger ett "klick" när man trycker på den. Klicket betingas med en belöning och genom klickern kan det önskvärda beteendet således förstärkas. Klickern används främst i träning av hundar, men vi ser också ett växande intresse för klickerpedagogik, så kallad TAG teach, i mänskliga inlärningssituationer. Vad TAG teach erbjuder är en problemorienterad vetenskaplig metod för att producera beteendeförändringar i syfte att förbättra livskvalitén för individer, familjer och samhällen.

1904 tilldelades Ivan Pavlov Nobelpriset i medicin för sina experiment med hundar. Pavlovs resultat, att hundarnas salivutsöndringsreflex var möjlig att manipulera genom att matningsrutiner kopplades samman till en viss ljudsignal, blev avgörande för utvecklandet och populariserandet av den behavioristiska psykologin i USA. Behaviorismen lade fokus på det som var observerbart – individens beteende – och på möjligheterna att manipulera detta. I kontrast till psykologiska skolor som sysselsatte sig med själs- och känslolivet, framstod behaviorismen som exakt vetenskap. Eller, ännu bättre, som en teknologi.

Skinnerboxen utvecklades av Burrhus Frederic Skinner medan han ännu var forskarstuderande på Harvard på 1920-talet. Boxen var en låda i vilken ett djurs – oftast en råtta – beteende kunde studeras i strängt kontrollerad miljö. I boxen lärde sig råtta att utföra vissa handlingar – trycka på en knapp, dra i en spak – i en given ordning för att få en belöning. Boxen, menade Skinner, gav en bild av hur all inlärning fungerar, mänsklig eller djurisk.

När råtta placerades i boxen var allting omkring den ytterligt främmande. Men snart betedde den sig exakt så som forskaren önskade.

Till skillnad från sina föregångare i den behavioristiska skolan nöjde sig Skinner inte med att göra halt vid själen. Även tankar och känslor kunde manipuleras på samma sätt som beteenden. Den fria viljan var en illusion.



4.

I skyttegravens helvete sitter Hugh Lofting och skriver brev efter brev till sina barn. Doktor Dolittle föds i leran, omgiven av kulspruteeld, krigsgas och granater. Dolittle är läkaren som lär sig att tala djurens universella språk. Att människor börjar sky honom gör honom inte mycket. Omgiven av djur som han är, blir människor honom allt mer överflödiga.

Det är som om Lofting, omgiven av det kategoriska dödandets hela brutalitet, söker sin tillflykt till den mångfald som präglar det mycket lilla barnets värld: varje katt, varje hund, varje husmus, varje rådjur, varje gråsugga.





5.

Varje hund. Varje människa. Individualismens paradox: ju längre den drivs som samhälleligt projekt, desto tydligare blir det att den förutsätter allas vår totala utbytbarhet. Och utbytbarheten förutsätter i sin tur att vi förstår att ge samma svar på samma signaler.



6.

Förmågan att abstrahera var, menade antropologen James George Frazer kring sekelskiftet 1900, ett tecken på civilisationsutveckling. I takt med att det mänskliga psyket utvecklas, förmår det också sortera världen i allt mer abstrakta kategorier.

Var det abstraktion råttan i Skinners box lärde sig? Och vad innebar det för den, för råttan, att lära sig? Initialt belönades råttan i boxen med mat varje gång den uppvisade det önskvärda beteende. Men genom att belöningen konsekvent följdes av en specifik signal, kunde den förstärkande effekten överföras till en sekundär faktor.

Klickern bygger på denna överföring. Ett litet men distinkt ljud som, om träningen bara utförs på rätt sätt, kommer att rymma all den bekräftelse du behöver. Ett klick. En gillamarkering. Abstraktionens triumf.





7.

Visste Hugh Lofting att vägran att delta i det kategoriska dödandet var en sjukdom?
På Craiglockharts krigssjukhus i Edinburgh behandlades soldater för "granatchock". En del uppvisade pacifistiska symptom. 1917 lades poeten Sigfried Sassoon in. Efter en tids konvalescens hade Sassoon vägrat återvända till västfronten. Hans fall var, ur publicitetshänseende, kritiskt; en ung framgångsrik poet som 1914 gått in i kriget med patriotisk entusiasm, dekorerats för sitt våghalsiga mod men som nu tog offentligt ställning mot dödandet.

Inflytelsrika vänner lyckades hålla Sassoon undan krigsrätt. Istället behandlades han för sin pacifism av den berömde psykiatrikern W. R. H. Rivers. Under fyra månaders tid satt Rivers och Sassoon i samtal flera gånger per vecka. Därefter kunde Sassoon återvända till fronten som fungerande soldat.

Om Lofting flydde in i sina brev till barnen därhemma, låter Sassoon sina dikter vandra genom skyttegravarna med vidöppna ögon. Det är en helt igenom mänsklig värld, en helt igenom manlig värld. En värld bebodd av ett säreget folk: trasiga kroppar, desperata självmördare, lik i upplösning. Och just här, i upptagenheten vid kroppens förruttnelse, den enda återstående revolten mot abstraktionens tyranni.